

и ни один из древних на это не досадовал. Потому и мы не почитаем за вред, чтобы от одного дома видно было в другой, а кто считает сие за вред, тот пусть заслонит дом свой, чтобы внутрь не было видно, решетками или загородью, или чем хочет, но другому пусть не мешает строиться, ибо несправедливо, чтобы кто-нибудь заслонял свой дом по причине вреда другого». (Ручная книга законов, или Шестикнижие, или о законах судебных, обрядах вольности и возвращения имущества, ч. I., С. 162).

Из текста приведенной правовой нормы вытекает ее иммунное предназначение для городских поселений, которое выражается в следующем: 1) не допустить возникновения конфликтов при строительстве дома путем сохранения существующего порядка вещей в сфере строительства; 2) нормативно-правовое обеспечение устойчивости при решении вопроса о строительстве дома являются законы и обычаи предков; 3) осуществление права на домовладение и на строительство дома не может ущемлять права других лиц, т.е. установлено недопущение злоупотребления правом.

Несмотря на существующее разнообразие правовой жизни, концептуальные основания права, в частности, городского права, сохраняются, превращая его в иммунную систему, обеспечивающую целостность существования как отдельного города, так и всего государства.

КРЕСТОВСЬКА Н. М.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри теорії держави і права, доктор юридичних наук, професор

ПРАВОВИЙ ВИМІР НЕЗАВЕРШЕНОЇ УРБАНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Технологічна, економічна та соціальна модернізація, політичним виміром якої стала поява національних держав, у своєму демографічно-соціальному та територіально-спатіальному аспекті проявляється у феномені урбанізації, тобто зростанні чисельності міського населення та ролі міста в житті країни. Однією з проблем України, яка належить до числа країн третього ешелону модернізації (запізнілої модернізації) є незавершеність урбанізації. Поряд з суто демографічними, економічними та соціальними аспектами (латентне безробіття у селах, стагнація сільськогосподарського виробництва у формах попереднього етапу розвитку економіки) недоурбанізація має свої правові аспекти.

Незавершеність урбанізації проявляється у різних елементах правової системи України. Навіть у системі права — нормативному

компоненті правової системи — ми спостерігаємо недостатність нормативно-правових актів щодо правового статусу міст в Україні. Чи не поодиноким винятком є Закон України «Про столицю України — місто-герой Київ» від 15.01.1999 р. Щодо інших міст ми можемо указати на переважання програмно-правового регулювання, зокрема, це Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст» від 4.03.2004 р. Відмітимо відсутність відповідних законів або програм державного рівня щодо великих міст.

Певною мірою ніша у правовому регулюванні урбанізації та статусу міст в Україні заповнюється актами муніципального права, зокрема, статутами міст (ними володіють практично усі обласні центри). Поеднання централізованого та локального правового регулювання слід тільки привітати, але перший його сегмент на сьогодні є явно недостатнім.

Правозастосування, принаймні на державному рівні, теж сьогодні не повністю відповідає потребам завершення урбанізації. Так, з одного боку, населений пункт в Україні може отримати статус міста лише за рішенням парламенту за наявності у ньому мінімум 10 тисяч жителів, переважно зайнятих у галузях поза сільським господарством. Тобто, правове оформлення процесу урбанізації має місце. З іншого, в останні часи практично відсутні рішення про зворотній процес — переведення до статусу селища або села спустілих міст, а їх доволі багато. Між тим, зі статистичних джерел можна зробити висновок про наявність в Україні процесу деурбанізації, який не знайшов свого правового вирішення. Таким чином, штучне залишення по суті неміських поселень у статусі міста створює ілюзію про реальний рівень урбанізації в Україні.

Але найбільше, як видається, незавершеність урбанізації проявляється у сфері правової культури — важливого інтегруючого компонента правової системи сучасного суспільства.

Як показує аналіз вітчизняної правничої та культурологічної літератури проблематика міської правової культури (як і сільської) на сьогодні не сформована, при тому, що правова культура різних соціальних та професійних груп є однією з улюблених тем вітчизняних науковців. Відтак специфіка правової культури міських мешканців, територіальних громад міст на сьогодні не виявлена.

Зі свого боку на основі емпіричних та статистичних даних можна зробити висновки про феномен маргіналізації у правокультурній сфері. Правовою маргінальністю відрізняються мешканці міст, які уже відірвалися від цінностей сільського правокультурного середовища, але при цьому не опанували або не сприйняли як власні цінності правової культури міста. Типовим прикладом тому мешканці приміських сіл, штучно приєднаних до міста, міських слобідок, спустілих міст тощо. Вони нерідко поєднують не тільки позитивні, але здебільшого негативні риси сільського міського способу життя. Окремо слід сказати про таку, відносну нову соціальну групу в українських містах, як мігранти.

Як уявляється, саме вони характеризуються найбільшим рівнем ексклюзії з правового життя міста, оскільки мають найменший досвід життя в українському соціумі та /або несуть тягар правових традицій соціуму, в якими перебували до прибуття в Україну.

Проявами такої маргінальності у правовому житті сучасного міста є: слабка правова поінформованість, зокрема, про специфіку правового регулювання у певному місті (зі спостережень, наприклад, у студентському середовищі відомо, що майже ніхто не знає про наявність статутів міст); відчуження від політико-правового життя, зокрема, електоральний абсентеїзм, невключення до системи третього сектору громадянського суспільства (членами громадських організацій, як правило, стають містяни другого-третього покоління); ментальний опір та/або активна протидія правовим та іншим соціальним цінностям міста. На нашу думку, саме цим слід пояснити такі поширені в українських містах акти поведінки як граффіті, засмічення вулиць (причому навіть за наявних урн); спотворення міської архітектури, зокрема, численні і як правило неестетичні прибудови до багатоповерхівок тощо.

Отже, у підсумку слід вказати на необхідність урахування незавершеності урбанізації в Україні. Пропоновані сьогодні реформи в економіці у своєму соціальному аспекті обов'язково мають враховувати специфіку українських міст, і ще більше це стосується планованої децентралізації державної влади в Україні. Це зумовлює необхідність оперативного наукового забезпечення, що, серед іншого, має включати дослідження феномену міста в правовому житті України та правової культури містян.

МЕЛЬНИЧУК О. С.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
докторант, кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВА УРБАНІСТИКА ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ФЕНОМЕН СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Одна з особливостей сучасної юридичної науки — її спрямованість на пошук міждисциплінарних підходів до розкриття різних аспектів правового життя. Міждисциплінарність сьогодні стає головною формою становлення нового знання, оскільки вважається, що повноцінна нова наукова гіпотеза не може виникнути «всередині» існуючого знання, а тому наукову новизну забезпечує метафоричний перенос знань з однієї сфери до іншої. Це дає свіжий погляд на старі проблеми, можливість побачити їх у новому світлі (І. Л. Честнов). Використання міждисциплінарних підходів дозволяє подолати високий рівень догматизації,